

Kul hakkından uzak durmalı

Mersin’den okuyucumuz: “Bundan 20 sene önce birisine 40 gram altın borç verdim. Aradan 20 sene geçtiği halde ödemiyor. Ben de helâl edemiyorum. Kul hakkının önemini açıklar mısınız?”

İnsanların sosyal birer varlık olmaları ve toplumlar hâlinde yaşamaları, birbirlerine karşı sayılamayacak derecede haklar ve sorumluluklar doğurur. Karşılıklı hak ve sorumluluklarına riâyet etmekle yükümlü bulunan Müslümanlar, bu yükümlülüklerini “kul hakkı” ifâdesi içinde formüle etmişler ve riâyet etmeye çalışmışlardır.

Ebû Hüreyre (ra) anlatmıştır: Resûlullah Efendimiz (asm): “Müslüman Müslüman’ın kardeşidir. Ona hıyânet etmez. Ona yalan söylemez. Ona yardımını terk etmez. Her Müslüman’ın ırzı, malı ve kanı diğer Müslüman’ın üzerine haramdır. (Mübârek kalbini göstererek) Allah korkusu buradadır. Bir kimseye şer olarak Müslüman kardeşini hor görmesi yeter.” buyurmuştur.¹

Ebû Hüreyre (ra) rivâyet eder: Allah Resûlü (asm) şöyle buyurmuştur: “Kimin yanında kardeşinin vakar ve onurunu sarsacak cinsten veya kıymeti bulunan bir şeyden zulüm ve haksızlık ile elde edilmiş bir hak varsa, altın ve gümüşün bulunmayacağı gün gelmeden önce bu gün, dünyada iken helâlleşsin. Yoksa sâlih ameli varsa, haksızlığı kadar alınır, hak sahibine verilir. Şâyet hasenâtı yoksa hak sahibinin günahları alınır, onun üzerine yüklenir.”²

Zikrettiğimiz hadis-i şeriflerden anlaşılacağı gibi, kul hakkı bir Müslüman’ın manevî hayatı üzerinde önemli bir sıkıntı olarak bulunmaktadır. Her Müslüman’ın hayat hakkı, şahsiyet ve onurunun korunması hakkı, özel hayatının gizliliği hakkı, dînî ve vicdânî kanaat hakkı, ikamet, seyahat, öğrenme, bilgi edinme, düşünce ve ifâde hürriyeti, mülk edinme, çalışma, harcama ve tasarrufta bulunma gibi kendi zatına özgü doğuştan getirdiği hakları İslâm Dini tarafından korunmuştur ve dokunulmaz ilân edilmiştir.

Kul hakkının günahından ve vebâlerinden kurtulmanın tek yolu, bu hakka riâyet etmek ve karşı taraf ile gönülden ve içten helâlleşmektir.

Karşı tarafın ihtiyacını ve sıkıntısını nazara alarak kul hakkını helâl eden, helâl ettiği şeye bedel olarak sevap kazanır. Hakkını helâl etmek, helâl edilen kişi bunu hak ediyorsa faziletlidir. Helâl edilen kişi bu durumda mahşere dönük bir borçtan kurtulmuş olur.

Fakat kişinin bunu hak etmediği düşünülüyorsa, hak sahibince bu hakkın helâl edilmesi zorunluluğu yoktur. Esasen hiçbir hak sahibi, hakkını helâl etmek zorunda değildir. Helâl ederse bir zorunluluk olarak değil; karşı tarafa Allah rızası için yardımcı olmak adına, bir fazilet olarak yapar. Ve bunu Allah için yapmışsa sevap kazanır.

Fakat günah ve isyan içindeki bir kişi, doğurduğu hak dolayısıyla helâl edilmeyi hak etmez. Kişinin helâl edilmeyi hak etmesi şüphesiz önemlidir. Karşıdaki kişinin Müslüman olması veya ehl-i dünya olmasından öte, bu hakkı günah dolayısıyla doğurmaması önemlidir. Günah yüzünden doğurmuşsa, bundan zarar gören kişi hakkını helâl etmek zorunda olmaz.

Meselâ, eğer birisi seni aldattı ise, senin bunu helâl etmen şüphesiz sana sevap da kazandırmayabilir. Çünkü aldatmak helâl değildir. Aldatan kişi yaptığı işten tövbe etmedikçe, verdiği zararı da tazmin etmedikçe (ödemedikçe) helâl edilmeyi hak etmez.

Okuyucumuzun sorusunun devamı şöyledir: “Hak helâl edilir mi? Helâl edilirse tamamını mı kapsar?”

Başkasının size olan borcunda sizin iki türlü hakkınız söz konusu olur.

- 1- Paranızın maddî değeri;
- 2- Paranızı geciktirmesi dolayısıyla uğradığınız mağduriyetin manevî boyutu.

Hak sahibi dilerse hakkını helâl edebilir şüphesiz.

Başkasına olan hakkınızı helâl etmeniz, her ikisini kapsayabileceği gibi, yalnız birini de içine alabilir. Bu sizin niyetinize bağlıdır. Tasarruf ve inisiyatif sizin elinizdedir. Eğer her ikisi hususunda da hakkınızı helâl etmişseniz, Allah için, ona karşı hakkınızdan tamamen vazgeçmiş olursunuz. Bu vazgeçiş Allah içindir ve artık Allah nezdinde o kişiyle sizin aranızda herhangi bir hak-hukuk meselesi, alacak-verecek dâvâsı kalmaz, çünkü sizin tarafınızdan iptal edilmiştir.

Yani Allah katındaki senetler, hak sahibi olarak sizin tarafınızdan yırtılmıştır.

Bunun karşılığında, Allah'ın sırf fazl ve keremi ile size ikramı söz konusu olabilir. Ki, bunu da o kişiden talep etmenize lüzum kalmaz.

Çünkü bunu Cenâb-ı Hak merhametiyle lütfeder.

Eğer hakkınızdan vazgeçmemişseniz, hakkınızı helâl etmemişsiniz demektir. O kişinin size olan borcu devam eder.

Bu durumda borcunu ödeyebilmesi için ona verdiğiniz ilâve süre de kolaylık sayılır. Sizin başkasına tanıdığınız kolaylık, dünyada, kabirde ve mahşerde Allah'ın rahmetine nâil olmanız açısından elbette önemlidir.

Başkasına hakkını helâl eden kimse, buna karşılık gerek dünyada, gerek kabirde, gerekse Mahşerde Allah'tan öyle karşılık alır ki, helâl ettiği o hak Allah'ın lütfu ile verdiği sevap karşısında çok küçük ve değersiz kalır.

Dipnotlar:

1- Riyâzu's-Sâlihîn, 234.

2- Buhârî.